

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

ГОДИНА II

БЕОГРАД, 4. ОКТОБАР 1930.

БРОЈ 40

Садржај:

Kranjska hranilnica — Ljubljana
Štedionica bačke oblasti — Sombor
Sjedinjene tvornice stakla na dionice — Zagreb
„Moster“ tvornica laka i boja d. d. Zagreb
„Petovia“ usnjarska industrija d. d. Ptuj—Ljubljana
Srpska kreditna banka u Vukovaru

KRANJSKA HRANILNICA — LJUBLJANA

Osnovana je još 1820. godine. Po tome postoji već preko 100 godina. Mislimo da su retki novčani zavodi, pa i u inozemstvu, koji postoje već preko jednog stoleća.

U Sloveniji kao ni u jednom našem kraju razvijene su javno-pravne i zadružne novčane ustanove. U samoj Ljubljani ima par takovih ustanova, čija bilansa skupa prelazi jednu milijardu dinara ili više nego kod svih sličnih ustanova ostalih krajeva naše države. I ako ostali delovi naše države za nekoliko decenija budu onde gde je danas Slovenija, a naročito upogled novčane organizacije, moći ćemo kazati, da smo u međuvremenu orijaškim korakom krenuli napred. U svakom slučaju držimo da bi upogled izgradnje novčane organizacije mogli mnogo toga naučiti od Slovenije. Nama ne treba ići preko granice kad i kod nas samih imamo nešto što bi trebalo kopirati.

Kranjska hranilnica poslovala je kao jedno kreditno udruženje. Kad je uvedena oblasna samouprava, ljubljanska oblast rešila je, da čim pre osnuje vlastiti novčani zavod. Nu mesto da se pristupi stvaranju i organizaciji jedne nove novčane ustanove, koja bi se imala tek da afirmira, smatralo se je boljim, da se u oblasnu novčanu instituciju pretvori jedan već postojeći novčani zavod. Isto kao što je mariborska oblast preuzela Južno-štajersku štedionicu i pretvorila je u oblasnu hranilnicu, isto je tako i ljubljanska oblast preuzela kranjsku hranilnicu. Već u julu 1927. godine, dakle par meseci pre nego što je počela funkcionirati oblasna samouprava, Kranjska hranilnica pretvorena je u oblasnu hranilnicu ljubljanske oblasti. S obzirom na dugogodišnju tradiciju i oblasna hranilnica nastavila je poslovanje pod starim renomiranim imenom Kranjske hranilnice. Uprava kranjske hranilnice za vreme ere oblasne samouprave imala je svoju posebnu upravu koja je doduše bila izabrana od oblasne skupštine ali koja je bila samostalna u donošenju odluka kao i o načinu poslovanja.

Zakonom o banskim samoupravama Kranjska hranilnica pretvara se u Bansku štedionicu. No to iz poznatih razloga nije još provedeno. Ovdje biće potrebno izvršiti fuziju sa štedionicom bivše mariborske oblasti,

Bilanca za 4 poslednje godine ovako izgleda:

Aktiva	1926	1927	1928	1929
Hipoteke	9.500	7.831	7.913	12.785
Komunalni zajmovi	3.305	3.246	14.760	18.583
Efekti	11.582	11.158	6.837	5.030
Zaostale tražbine	952	445	189	113
Dužnici	30.797	30.586	43.786	41.426
Nekretnine	1.564	1.598	8.963	3.323
Mjenice	—	—	—	18.177

Pasiva

Ulošci	52.806	50.435	60.887	69.713
Poverioci	6.364	6.256	24.050	32.290
Dobitak	—	—	168	181
Reserve	1.171	1.174	—	—
Ukupna bilanca	72.957	69.783	95.367	115.168

Pretvaranje u oblasnu hranilnicu (štedionicu) delovalo je povoljno na razvitak poslova Kranjske hranilnice. Dok je pre toga vladala izvesna stagnacija u razvitku poslova, po pretvaranju u oblasni novčani institut razvitak je rapidan. Od 69 miliona krajem 1927. godine raste ukupna bilansa na 95 miliona koncem 1928. Međutim i u 1929. godini oblasno-banovinskoj razvitak je i dalje povoljan i bilansa raste na 115 miliona dinara. A s obzirom na specijalne prilike Slovenije, kad se provede proširenje poslovanja i na bivšu mariborsku oblast, ukupna bilanca mogla bi za par godina iznositi i nekoliko stotina miliona. A kad bude zrelo pitanje izdavanja hipotekarnih i komunalnih obveznica, Kranjska hranilnica ili kako se bude zvala novčana institucija dravske banovine, biće među prvima koja će moći da izdaje takove obligacije. Jer u komunalnim štedionicama Slovenije ona će naći institucije koje će absorbirati njezine obligacije. Ne samo absorbirati, nego ih i dugo zadržati.

Ulošci su za dve godine porasli za 20 miliona dinara. A poverioci za 25 miliona. To znači, da je u dve godine zavodu dano na uporabu skoro 50 miliona novih sredstava.

Hipotekarni krediti nisu mnogo porasli. U Sloveniji ima mnogo novčanih institucija, koje uz povoljne uslove daju hipotekarne kredite. A potražnja nije velika. Građevna delatnost nije bog zna kako velika i što se gradi većinom se gradi iz vlastitih sredstava. Međutim komunalni zajmovi porasli su od 3 na 18 miliona. Izgleda nam, da bi banovinske novčane ustanove imale u prvom redu voditi računa o pokriću potreba na komunalnom kreditu. Samo maleni broj opština može dobiti kredita kod privatnih banaka ili kod Državne hipotekarne banke. Ostale su upućene ili da ne odgovaraju svojim obavezama, ili da plaćaju zeleniške kamate. U banovinskim štedionicama imale bi one naći zavod za pokriće njihovih kreditnih potreba.

Kranjska hranilnica po pretvaranju u oblasni novčani zavod davala je u većoj meri i konto-korentne kredite. A vidimo u poslednjoj godini da je podelila i 18 miliona meničnih kredita. Obzirom na karakter zavoda teško da su to privatne menice. Ili je reeskont menica novčanih zavoda dotično zadružnih institucija ili pak je uzeta forma menice za druge vrste kreditnih operacija.

Čisti je dobitak minimalan.

Banska uprava dravske banovine ide za time da u svakom srezu osnuje sresku hranilnicu i to saradnjom svih opština dotičnog sreza. Te sreske štedionice bile bi opet povezane u jednom

centralnom banskom novčanom zavodu. Nije poznato da li bi se osnivao jedan novi zavod kao matica tih sreskih regulativnih štedionica ili bi se ta funkcija prenela na Kranjsku hranilnicu. Ova poslednja mogućnost je najverovatnija i time bi se otvorilo Kranjskoj hranilnici novo polje ekspanzije i korisnog rada u novčarstvu Slovenije.

ŠTEDIONICA BAČKE OBLASTI — SOMBOR

Kad je bila uvedena u život oblasna samouprava pojedine su oblasti došle na ideju da po primeru inozemstva osnuju vlastite novčane institucije. Prednjačila je ljubljanska oblast, koja je već davno postojeću Kranjsku štedionicu pretvorila u oblasni zavod. Sledila je zagrebačka oblast, koja je osnovala jedan sasvim nov zavod, sa imenom Oblasne štedionice. Još i neke druge oblasti bile su pristupile osnivanju oblasnih štedionica. Tako i bivša bačka oblast, koja je 5. novembra 1928. godine otvorila u Somboru svoju Oblasnu štedionicu.

Događajima koji su sledili 6. januar 1929. god. je u osnivanju novih oblasnih novčanih zavoda nastala razumljiva pauza. Posle podele države na banovine imalo se je pristupiti i pitanju uređenja oblasnih novčanih zavoda. Dapače zakonom je bilo predviđeno da u roku od mesec dana, pojedine banovine imaju doneti konačnu odluku o daljnjem poslovanju oblasnih štedionica koje su zatekle na svome teritoriju, a Ministar finansija imao je da potvrdi te odluke. Međutim prošlo je gotovo godinu dana a da dotične odluke nisu donešene. Kao razlog navađa se opozicija Državne hipotekarne i Privilegovane agrarne banke protiv banovinskih štedionica. Jedna i druga vide u banovinskim štedionicama tešku konkurenciju. I sa punim pravom. Samo je pitanje da li 9 banovinskih štedionica ne bi više značile za izgradnju našeg novčanog tržišta, u prvom redu upogled organizacije hipotekarnog i komunalnog kredita, nego kad bi sav taj posao pao na leđa Hipotekarne i Agrarne banke. Težište je pitanja u tome, da li banovinske štedionice ne bi sakupile više sredstava u prvom redu uložaka nego Hipotekarna i Agrarna banka. A ako bi sakupile više sredstava, onda bi mogle podeliti i više kredita.

Za podizanje banovinskih štedionice govori vrlo mnogo i razvitak štedionice bačke oblasti. U jednoj jedinoj godini rada ona je uspela da prikupi znatna sredstva. I to nota bene u godini koja je inače bila slaba. Interesantno je, da novčani zavodi Bačke u prošloj godini beleže više opadanje nego porast uložaka. Pa ipak je štedionici bačke oblasti uspelo, da u toj nepovoljnoj godini prikupi uložaka za preko 32 miliona dinara. U svom izveštaju uprava napominje, da je prošle godine bilo i znatno dizanje uložaka. Preko same štedionice bačke oblasti bilo je na ime upisano 42.000 akcija Privilegovane agrarne banke. Kako su u prošloj godini uplaćene samo dve prve rate to je ipak za upis tih akcija moralo biti doznačeno preko 10 miliona dinara. Da tog nije bilo, uložci bi bili još i veći.

Bilanca za 1929. godinu daje sledeću sliku:

Aktiva	u hiljadama dinara
Gotovina i novčani zavodi	8.842
Menice	25.314
Dužnici	7.528
Pasiva	
Fond bačke oblasti	5.000
Uložci na knjžice	23.778
Uložci na tek. račun	9.856
Poverioci	982
Dobitak	1.152

Štedionica Bačke oblasti je glavni dio svojih sredstava plasirala u menice. I to u prvom redu na uknjižbene menice. I od dužnika dobar dio je hipotekarno osiguran. Od ukupno podeljenog kredita u iznosu od 32.8 miliona dinara, na hipotekarno osigurane kredite otpada 23.4 miliona dinara ili tri četvrtine.

Kad bi kod nas funkcioniralo tržište za dugoročne kredite, štedionica bačke oblasti bila bi podelila amortizacione hipotekarne kredite. Time bi došla u položaj da za odgovarajući iznos može emitirati hipotekarnih založnica čime bi namakla nova sredstva koja bi opet mogla plasirati u hipotekarni kredit. Nu što nije moguće danas valjda će biti moguće za par godina. Onda će tek samoupravne novčane institucije moći doći do pravog izražaja. Na njima će počivati težište ne samo hipotekarnog, već i pretežan dio komunalnog kredita. Pogotovu za manje objekte dotično manje opštine.

Štedionica bačke oblasti u prvoj godini svoga rada nije vodila računa o pokriću potreba za komunalnim kreditom. Potražnja za hipotekarno osiguranim kreditom bila je tako znatna, da se nije moglo na misliti na druge poslove. Naprotiv oblasne štedionice u drugim krajevima posvećivale su veliku pažnju i grani kreditiranja.

Interesantno je za razvitak štedionice bačke oblasti, da u Bačkoj nije bilo nikakove tradicije javno-pravnih novčanih institucija. Mađarska ih uopšte nije poznavala. Osim opštinske štedionice u Subotici i Novom Sadu i sada štedionice bačke oblasti, takovi su instituti tamo još i danas nepoznati. A ipak izgleda, da je narod veoma rado akceptirao tu instituciju, te se njome koristio! Bačka oblast stavila je svojoj štedionici na raspolaganje poseban fond od 5 miliona dinara. Taj donekle vrši ulogu dioničke glavnice i ta koncesija morala se je napraviti, jer ulagači vode računa i o vlastitim sredstvima zavoda kojemu poveravaju svoj novac.

Čisti dobitak prve godine iznosi 1.2 miliona dinara. Od toga je dodeljeno rezervnom fondu 600 hiljada a penzionom 300 hiljada dinara. Kod konačnog sistematiziranja položaja Bačke štedionice poteškoće su mnogo veće nego kod sličnih institucija, recimo kod bivše zagrebačke i ljubljanske oblasti. Tamo pretvaranju u Bansku štedionicu ne stoji ništa na putu. Kod štedionice bačke oblasti ima poteškoća još i u tome, što je bivša bačka oblast danas samo jedan dio Dunavske banovine. Pretvaranjem u Banovinsku štedionicu Dunavske banovine stoji i to na putu što je centrala u Somboru, dok je središte banovine u Novom Sadu. Pored toga na teritoriju Dunavske banovine postoji još jedna Oblasna štedionica: a bilo bi nezgodno imati u jednoj banovini dve banske štedionice, od kojih ni jedna nije u glavnom gradu banovine.

Kad se ta pitanja reše, Banska štedionica Dunavske banovine mogla bi se za par godina razviti u zavod jakih dimenzija i brzo postati novčani zavod od uticajne važnosti za celu banovinu.

ŠJEDINJENE TVORNICE STAKLA NA DIONICE — ZAGREB

Prije Vilima Abela Baštinici

Poslovni uspeh Sjedinjene tvornice stakla iz Zagreba postaje u najnovije vreme sve to veći. Čisti dobitak iznosio je 1927. godine Din. 145 hiljada. Godine 1928. čisti dobitak raste na Din. 337 hiljada. A u prošloj godini, polučen je čist dobitak od 430 hiljada dinara. Kako dionička glavnica iznosi 5,000.000 dinara a reserve 550 hiljada dinara to taj dobitak odgovora ukamačenju od 8%. A verovatno je, da će proces porasta čistog dobitka trajati i dalje i da će poduzeće biti u mogućnosti da u buduće isplati visoku dividendu.

U našoj industriji stakla spremaju se velike promene. Strani interesenti izgleda da imaju nameru podići novu veliku fabriku. Ministarstvo trgovine već je dalo koncesiju za osnivanje posebnog dioničkog društva. Sama fabrika imala bi se podići u Pančevu. Grad je poduzeću dao znatne koncesije u pogledu zemljišta i poreznih tereta.

Osnivanje te nove tvornice za sada još ne tangira Sjedinjene tvornice stakla. Nova fabrika osniva se za fabrikaciju stakla za prozore. A Sjedinjene tvornice produciraju u prvom redu okruglo staklo počevši od čaša, svih mogućih staklenica

te stakla za potrebe medicine. Pored toga Sjedinjene tvornice stakla produciraju u znatnoj meri i obični porculan, tako da se ne trebaju bojati domaće konkurencije. Konsum je u zemlji za one artikle, koje izrađuju Sjedin. tvornice, mnogo veći, nego što je kapacitet fabričin. Carinska se zaštita po tome ne može iskoristiti u punoj meri. A nesigurnost u pogledu kasnijeg razvika carinske politike naše države sprečava da se poduzmu nove investicije koje bi imale za posledicu znatno povišenje produkcije. Preuzimanjem Paraćinske fabrike stakla, Sjedinjene tvornice imaju za izvesne artikle puni monopol. Ako dođe do jednog agrarnog aranžmana sa Čehoslovačkom sigurno bi se moralo pristupiti sniženju carina što bi pogodilo čitavu našu industriju stakla. Međutim ako iz toga aranžmana ne bude ništa, a to je veoma verovatno, lako da pristupimo povišenju naših zaštitnih carina u opšte a naročito za staklo i porculan. U tom slučaju konjunktura za Sjedinjene tvornice stakla bila bi odlična, budući da ona ima nekoliko dobro uređenih tvornica čije su investicije dobrim delom otpisane.

Bilanca za 4 poslednje godine pruža sledeću sliku:

Aktiva	1929	1928	1927	1926
Blagajna	79	73	56	76
Nepokretnosti	3.831	3.831	3.910	1.492
Uređaj tvornice	4.021	4.021	3.097	588
Materijal i sirovine	1.141	1.610	1.103	1.161
Roba	2.616	10.641	9.121	7.872
Dužnici	35.012	30.025	10.187	11.481
Pasiva				
Glavnica	5.000	5.000	4.605	2.500
Reserve	550	490	470	400
Rezerva valorizacije	370	370	370	—
Poverioci	39.936	44.013	21.890	19.977
Dobitak	430	337	145	230
Ukupni iznos bilance	46.768	50.210	27.480	23.108

Ukupni iznos bilance je za skoro 4 miliona dinara manji od bilance 1928. godine. U pasivi to sniženje dolazi radi sniženja pozicije poverioca od 44 na 40 miliona dinara. Time su naravno smanjeni i tereti za kamate i to bez obzira, da je i sam kamatnjak danas niži nego što je bio ranije.

U aktivi su investicije ostale na istoj visini kao 1928. godine. Zalihe robe znatno su reducirane. Od preko 10 miliona na ispod 3 miliona. To bi značilo, da se je sva izrađena roba glatko plasirala i da su skladišta bila prazna. S druge strane pak su dužnici porasli od 30 na 35 miliona dinara. To bi opet značilo, da je više robe dano na kredit nego 1928. godine. Ili još bolje rečeno: forsiranjem plasiranja izrađene robe moralo je ići paralelno i veće kreditiranje.

Poverioci nisu krajem 1929. godine bili mnogo veći (ispod 5 miliona) od dužnika. To znači, da su investicije kao i sam proces produkcije izvršeni vlastitim sredstvima. Godine 1928. kod 30 miliona dužnika bilo je 44 miliona poverioca. Tada je ova razmera bila mnogo nepovoljnija nego što je krajem 1929. godine.

Račun gubitka i dobitka pruža ovu sliku:

Dobitak	1929	1928	1927	1926
Brutto dobitak	7.200	6.898	4.678	4.083
Gubitak				
Otpis	478	525	88	95
Upravni troškovi	1.520	1.529	1.156	1.031
Porezi	747	484	728	664
Kamati	4.022	4.028	2.480	2.096

Bruto dobitak je za 300 hiljada dinara veći nego 1928. godine. Međutim kod izdataka porez je poskočio za preko 250 hiljada dinara. Da nije ovog povišenog poreza, čisti dobitak bio bi još daleko veći nego što je u stvari. S obzirom da su prošle

godine porezni tereti za dionička društva bili manji nego ranijih godina, povišenje izdataka za porez možda se mora pripisati plaćanju poreznih zaostataka.

Kamati predstavljaju teret od preko 4 miliona dinara. Budući da su poverioci krajem 1929. godine manji nego krajem 1928. godine, i budući da se je u međuvremenu moglo pristupiti i sniženju same kamatne stope, lako da izdaci za kamate ove godine budu mnogo manji nego prošle i prethodne. U tom slučaju i pod pretpostavkom dosadašnjeg poslovanja i razvoja, moraće neto dobitak biti mnogo veći no što je to bio u prošloj godini.

„MOSTER” TVORNICI LAKA I BOJA D. D. ZAGREB.

Ma da poslovni uspesi naše industrije boja i laka poslednjih godina nisu bili najpovoljniji, ipak se ova industrijska grana nalazi u znatnom razvitku. Postojeće fabrike povećavaju svoju delatnost a osnivaju se i nove. Sam Zagreb dobiva jednu a eventualno dve nove tvornice boja i lakova. I u Beogradu je protokolirano jedno novo akcionarsko društvo koje ima da podigne fabriku boja i laka. A i za Sloveniju postoje izvesni projekti, u prvom redu saradnjom stranih renomiranih fabrika.

Kako je poznato, poslovni uspesi „Moster” tvornice laka i boja nisu pred 4—5 godina bili najpovoljniji. Čak je postojao i jedan gubitak od 6 miliona dinara, koji se je eliminirao na taj način, što je dionička glavnica bila reducirana od 7.5 na 6 miliona dinara. A da se izvrši potpuna sanacija poduzeća, glavni akcioneri, naime Prva hrvatska štedionica i Jugoslavenska union banka zaključili su i proveli povišenje snižene dioničke glavnice od 1.5 na 4.5 miliona dinara. Na taj način pored otpisa gubitka poduzeću su stavljena na raspolaganje i nova vlastita sredstva. Dakle sanacija prvog reda.

Međutim i posle sanacije prve godine poslovni uspeh nije bio povoljan i 1927. godina zaključena je gubitkom od nešto preko 100 hiljada dinara. Dve poslednje godine bile su već povoljnije i zaključene su dobitkom. Nu taj je upotrebljen u prvom redu za otpis gubitka iz 1927. godine. Prošle godine čisti dobitak iznosio je 81 hiljadu dinara. Nu iskazano je krajem godine samo 20 hiljada, jer je 61 hiljada upotrebljena za pokriće u 1928. godini preostalog gubitka od 61 hiljade dinara.

Danas je situacija mnogo povoljnija. Sav je gubitak eliminiran; a kako se poslovi razvijaju sve povoljnije, to ima izgleda, da će dobitak koji bude iskazan krajem 1930. godine omogućiti eventualno isplatu jedne čedne dividende. Prvih godina svog rada poduzeće je plaćalo dividendu od 6—10%.

„Moster” tvornica laka i boja sklopila je prošle godine aranžman sa I. G. Farbenindustrie A. G. u Frankfurtu, po kojemu će ono iskorišćivati u Jugoslaviji patent I. G. Farbenindustrie glede fabrikacije lakova radi lakiranja hladnim načinom. Na taj način poduzeću se otvara jedno novo i zahvalno polje rada i mi u buduće nećemo trebati uvoziti taj artikal.

Prošlih meseca imao je „Moster”, tvornica laka i boja, spor sa svojim prvim osnivačem g. Mosterom koji je, istupivši iz poduzeća osnovao pod svojim imenom tvornicu laka i boja, ma da je bio pri istupu preuzeo protivnu obavezu. Sud ga je kasnije osudio da u svojoj firmi ne sme upotrebljavati naslov koji je sličan „Moster” tvornici laka i boja d. d.

Bilanca za 4 poslednje godine ovako izgleda:

Aktiva	1929.	1928.	1927.	1926.
Blagajna	55	35	321	133
Efekte	96	83	83	97
Zemljište	229	229	—	—
Zgrade	4.763	4.767	4.992	4.992
Strojevi	3.420	3.420	3.345	3.345
Ind. pruga	139	139	139	139
Inventar	338	338	330	330
Dužnici	3.985	4.821	4.658	4.849

Menice	26	80	244	68
Zalihe	6.251	5.471	6.530	7.593
Gubitak	—	61	104	6.003
Pasiva				
Dionička glavnica	4.500	4.500	4.500	7.500
Rezerva	86	78	78	78
Amortizacija	3.741	2.959	2.176	1.551
Poverioci	10.364	6.230	13.503	15.801
Prihvati	561	5.701	536	2.812
Dobitak	81	—	—	—
Ukupna bilanca	19.341	19.477	21.202	28.138

Ukupni iznos bilance krajem 1929. godine jednak je ukupnom iznosu bilance krajem 1928. g. Međutim ima u samoj strukturi interesantne promene. U aktivni dužnici su opali za 900 hiljada dinara, dok su zalihe porasle za 600 hiljada dinara. Kako ni jedna ni druga promena nije znatna, to su one mogle biti i rezultat jedne momentane promene u strukturi bilance a ne kao posledica jedne dublje promene konjunktive.

U pasivi su poverioci porasli za 4 miliona dinara. Nu sa druge strane prihvatili su opali za 5 miliona dinara. Prema tome se obaveze poduzeća nalaze u opadanju.

Umesto da se operiše sa menicama, podržava se intenzivniji konto-korentni posao. Industriska poduzeća operiraju sa menicama tek onda, ako zavod koji ih financira, treba menični materijal da ga može rediskontirati kod Narodne banke. Kako zavodi koji stoje iza „Moster“, tvornice laka i boja, koncem prošle godine nisu trebali rediskonta Narodne banke, to su svoja afilirana poduzeća financirali preko redovitog konto-korenta a ne putem meničnog kredita.

Investicije su ostale na istoj visini. Iznašaju oko 9 miliona dinara. Ako odbijemo 3.7 miliona koliko iznosi rezerva amortizacije, investicije zapravo iznašaju 5.3 miliona. Prema tome gotovo sve investicije izvršene su iz vlastitih sredstava.

Prošle godine dodeljeno je fondu amortizacije 800 hiljada dinara. Obzirom na vrednost nepokretnosti od 5 miliona a strojeva od samo 3.4 miliona, to je jedna naročito visoka kvota amortizacije. A tako visoke amortizacije najbolje pokazuju, da je poduzeće sazidano na jakim i zdravim temeljima, makar i posle sanacije još nije pristupilo plaćanju dividende.

„PETOVIA“ USNJARSKA INDUSTRIJA D. D. PTUJ—LJUBLJANA

Bata ante portas. Taj bojni krik ne vredi samo za naše cipelarske zanatlije, nego i za naše industrijalce cipela. Dok cipelari pokušavaju da zborovima, resolucijama, peticijama i člancima u štampi zapreče podizanje Batine tvornice u Jugoslaviji, industrijalci cipela mnogo su realniji. Jer ako se Bati zbilja prohte, da i kod nas podigne svoju fabriku on će ju podignuti makar cipelari napravili još i veću viku. Pojedini gradovi već se utrkuju koji će ga većim koncesijama pridobiti da u njemu podigne svoju fabriku. A ni upogledu davanja dozvole podizanja tvornice sa strane vlasti ne može biti govora o većim poteškoćama. To pravo daje mu već i trgovački ugovor.

Međutim domaći industrijalci cipela spremaju se na borbu sa izgradnjom svoje prodajne organizacije. Izgleda da je tajna Batinog uspeha ležala u njegovoj savršenoj prodajnoj organizaciji. U svakom većem mestu podržava Bata vlastite prodavnice, u većim gradovima i više njih. Te prodavnice uređene su i za popravke cipela tako da Batina mušterija ne treba uopće da se služi cipelarskim zanatlijama. Tim izravnim dođrom sa mušterijom, postigao je Bata daleko više nego kvalitetom robe.

I naši industrijalci cipela pristupaju u sve većoj meri otvaranju vlastitih prodavnica po svim većim mestima države. Do pred kratko vreme samo su prečanski industrijalci cipela imali svoje prodavnice u svim delovima države. Sada tim putem idu i srbijanski industrijalci cipela. „Boston“ iz Beograda ima već i u

zagrebačkoj Ilici svoju prodavnicu. A tim putem misle ići i druge. Pored izgradnje vlastite prodajne organizacije, pojedine fabrike proširuju svoj uređaj. Tako zagrebačka tvornica cipela koja se oslanja na moćnu grupu Zagrebačku tvornicu koža — Žiga Stern, podiže u Zagrebu novu tvorničku zgradu da bi i u tehničkom pogledu bila spremna na borbu. Biće interesantno videti, ako Bata podigne svoju jugoslovensku fabriku, kako će se razviti prilike. Jer ako ništa drugo, onda je Bata borben. On se neće zadovoljiti sa dosadašnjom prodajom inače ne bi gradio vlastitu fabriku. A već postojeće fabrike neće lako napustiti svoje pozicije. Naprotiv gledaju da se prošire. Jedno je sigurno. Od te međusobne konkurencije najviše će stradati cipelari. Jer u reklamu, opremu izloga i slično industrijalci cipela ulažu teške pare. Za cipelare ne leži opasnost samo u Bati. Leži još možda u većoj meri i u domaćoj industriji cipela. Jer Humanik-Petovia, Peko, Boston i Zagrebačka tvornica cipela nose na tržište u glavnome onu robu koju izrađuju naši varoški cipelari.

Petovia nastojala je da i prošle godine proširi svoju prodajnu organizaciju „Humanik“. Prema tome ona je potpuno spremna za svaku eventualnost koja može nastupiti.

Bilanca za 4 poslednje godine pokazuje sledeću sliku:

Aktiva	1929	1928	1927	1926
Blagajna	499	379	160	324
Efekti	35	10	10	70
Dužnici	3.105	1.466	1.541	3.149
Zgrade	2.088	2.093	2.109	6.298
Strojevi	3.651	3.675	3.632	6.298
Zalihe	11.284	10.246	8.167	6.298
Gubitak	—	505	530	534
Pasiva				
Glavnica	1.500	2.000	2.000	600
Reserve	24	24	24	24
Amortizacioni fond	1.985	1.350	714	325
Poverioci	14.140	15.002	13.220	18.390
Dobitak	20	—	—	—
Ukupna bilanca	20.665	18.376	16.151	19.349

Dionička glavnica snižena je za pola miliona dinara. I to poništenjem dionica koje su glavni akcionari predali u tu svrhu društvu. Na taj način eliminiran je gubitak od 505 hiljada dinara koji je iskazan krajem 1928. godine. U prošloj godini postignut je čisti dobitak od 20 hiljada dinara koji je prenesen na novi račun.

Prošle godine imalo se je pristupiti povišenju dioničke glavnice na trostruko ili četverostruko današnjeg iznosa. Time bi preduzeće raspolagalo znatnim vlastitim sredstvima i ne bi bilo u tolikoj meri upućeno na bankarski kredit. A time bi i prosperitet bio znatno veći. Ovako bankarske kamate apsorbuju sav dobitak.

Račun gubitka i dobitka ovako izgleda:

Dobitak	1929	1928	1927	1926
Ukupni dobitak	7.617	6.854	3.993	5.079
Gubitak				
Otpisi	635	635	389	540
Porezi	253	179	132	316
Kamate	1.183	1.079	662	753
Plate	2.558	2.319	1.726	1.935
Razni troškovi	2.965	2.615	1.087	1.613

Ukupni dobitak bio je prošle godine znatno veći nego 1928. Ali i izdaci bili su znatno veći. U prvom redu plate i razni troškovi. To je u vezi sa proširenjem organizacije. Kamati su porasli za 100 hiljada dinara. Kad bi vlastita sredstva bila veća izdatci na kamatima bili bi mnogo manji, pak bi to bitno uplivalo na čisti dobitak.

Otpisi su u razmeri visine investicija dosta znatni. Znači, da se ne škrtari makar i na štetu čistog dobitka.

Povišenje dioničke glavnice koje bi se imalo skoro provesti, omogućuje poduzeću da u najskorije vreme pristupi isplati odgovarajuće dividende.

SRPSKA KREDITNA BANKA U VUKOVARU.

Naš nacionalni pokret u Sremu morao je biti poduprt i ekonomskim zaledjem, i kao takvo zaledje osnovana je u Vukovaru pre 31 godinu, u 1899. i Srpska kreditna banka. Osnovana je sa potpuno skromnim sredstvima, naime sa glavnicom od 80.000 kruna; sa ojačanjem našeg tamošnjeg življa pojačava i povećava se i sama banka: glavnica poraste na 300.000 kruna, zatim na milion kruna, u 1920. godini na 2 miliona, 1922. godine na 1 milion dinara, a 1923. godine na njezinu današnju visinu, ponajviše upotrebom rezervna bančinih. Danas iznosi glavnica 2 miliona dinara, podeljeno na 20.000 akcija à 100 dinara nominalne vrednosti. Prema tome ovo je jedan manji provincijski novčani zavod, ali moramo odmah podvući: on je tako sjajno upravljani, da po svojoj imovini, rezervama i klijenteli predstavlja jedan neverovatno jako fundiran novčani zavod.

U svojim godišnjim izveštajima uprava bančina veoma je skromna; uprkos te skromnosti mi vrlo rado citiramo jedan pasus iz izveštaja bančinog o radu u 1928. godini, u kome se veli, da uprava sa zadovoljstvom konstatuje, da spada Srpska kreditna banka danas među najjače zavode ne samo u Vukovaru, nego i u Sremskoj oblasti u opšte, što je svakako vrlo lepo zadovoljstvo.

Kod prelistavanja bančinih godišnjih izveštaja za poslednje godine naišli smo na jak pesimizam u pogledu analiziranja privrednih prilika, i zato smo bili malo začuđeni, kad smo uzeli u ruke izveštaj za prošlu godinu, koji je prepun širokog optimizma i ako tamo čitamo, „da je seljak našega kraja obradio celokupno zemljište, tako da kod nas nema uopšte neobrađenog zemljišta. Žetva je u prošloj godini bila bolja nego u prethodnoj, ali se seljak ipak neprestano zadužuje usled niskih cena žitarica i drugih njegovih proizvoda, jer je štednja kod našeg seljaka uopšte slabo razvijena....” „no pored svega toga, stečajeva u prošloj godini ipak nije bilo u našoj okolini.” Ova je činjenica od najveće važnosti po razvoj bančin, jer ona i opravdava optimizam kojim gleda Srpska kreditna banka na razvoj privrednih prilika u 1929. godini.

Za pravilnu ocenu bančinog stanja i rada potrebno je upoređenje glavnih bilansnih pozicija za nekoliko poslednjih godina. Mi smo to učinili za 1927., 1928. i 1929. godinu, a slika upoređenja izgleda ovako:

Aktiva	Račun izravnjanja.		
	1927.	1928.	1929.
	u hiljadama dinara		
Gotovina	492	539	314
Hartije od vrednosti	121	133	148
Vrednost penz. fonda	90	90	105
Menice: u portfelju i reesk.	11.022	12.884	12.127
Dužnici	7.625	5.962	5.710
Nepokretnosti po otpisu	300	270	260
Ostave	9.226	10.247	8.833
Pasiva			
Glavnica	2.000	2.000	2.000
Rezervni fond	1.337	1.430	1.480
Penzioni fond	177	203	226
Ulozi: na ul. knjžice	11.311	10.318	9.237
na tek. račune	1.325	1.344	1.726
Ukupno	12.636	11.663	10.964
Poverioci	1.709	1.492	1.238
Reeskont	938	2.431	2.045
Ostavljači ostava	9.226	10.247	8.833

Nepodignuta dividenda	20	15	18
Prenosna kamata	245	198	148
Čist dobitak	586	446	546
Zbir pasive	28.878	30.128	27.500

Račun gubitka i dobitka.

Rashodi			
Kamate	681	740	741
Troškovi	294	272	314
Porez	414	747	462
Otpisi	50	30	10
Dobitak	586	446	546
Prihodi			
Prenos dobitka iz ran. god.	5	1	1
Kamate	1.856	2.063	1.962
Razni prihodi	165	171	111
Zbir prihoda	2.026	2.236	2.074

Glavnica iznosi 2 miliona dinara, a rezerve 1.48 miliona odnosno 75% glavnice. Prema tome raspolaže banka sa 3.7 miliona vlastitih sredstava (ako u to ubrojimo i pensioni fond), dok strana sredstva iznose 14.24 miliona dinara; prema tome zavod raspolaže sa 17.9 miliona ukupnih sredstava.

Ulozi na štednju iznose 10.96 miliona dinara (od toga 9.23 miliona na knjžice a 1.72 po tekućim računima). Pada u oči, da se ti ulozi postepeno smanjuju. To je jedna tipična pojava u Sremu, Vojvodini i Bačkoj. Uprava bančina tumači to opadanje uložaka time, što su seljaci i u prošloj godini podizali velike iznose svojih uloga za otkup zemljišta od vlastelinstava u okolini, zatim za plaćanje poreze i drugih svojih troškova. Osim toga podignuti su kod banke i veći ulozi za upis akcija Agrarne banke, kojih je bilo upisano kod Srpske kreditne banke za 1.5 milion dinara. Isto tako se nalaze u opadanju i poverioci, dok je reeskont u porastu.

Sredstva, kojim banka raspolaže, plasirana su na sledeći način: 5.71 miliona dato je po konto-korentnom računu a 12.12 miliona na menice. Prema 1927. godini bančina su potraživanja po menicama porasla za 10%, ali su prema 1928. godini u padu za 700 hiljada dinara. Dužnici su u opadanju. Od 7.62 miliona pali su u 1928. godini na 5.96 miliona a u 1929. godini na 5.71 miliona dinara. To je tako i moralo biti, jer su u istoj razmeri opali i ulozi na štednju kao i bančini kreditori.

Čisti dobitak iznosi 546 hiljada dinara odnosno preko 1/4 bančine glavnice, i on je znatno veći no u 1928. godini, i ako je zbir bilansnih pozicija u 1929. godini manji za skoro 3 miliona (iznosi 27.5 miliona dinara).

Iz računa gubitka i dobitka vidimo, da su prihodi od kamata prema 1928. godini malo opali (radi manjih kredita i sniženja kamatne stope), ali pošto su troškovi, naročito poreski, u 1929. godini znatno manji no u 1928. godini, to je čisti dobitak mogao biti veći.

Uprava bančina predložila je glavnoj skupštini sledeću podelu čiste dobiti:

10% rezervnom fondu	54.609
na ime 20% dividende	400.000
pensionom fondu činovnika	20.000
10% na ime tantijeme Upravnom odboru	54.600
3% tantijeme Nadzornom odboru	16.382
na novi se račun prenosi	486
ukupno	546.086

Ovako visok dobitak, i pre svega niska glavnica, omogućavaju isplatu 20% dividende, odnosno 20 dinara na akciju, što je kod naših novčanih zavoda jedna veoma retka pojava. Srpska kreditna banka u Vukovaru uspela je, da u doba, kad svi novčani zavodi smanjuju svoje dividende, daje svojim akcionarima čak i veću dividendu no ranije godine. (U 1928. godini plaćeno je na ime dividende samo 16%).

Kranjska hranilnica - Ljubljana

Aktiva

Račun razmjera na dan 31. decembra 1929. god.

Pasiva

Hipotekarni zajmovi	12,785.133 51	Ulozi	69,713.656 56
Opštinski i korporacioni zajmovi	18,583.028 48	Poverioci	32,290.262 08
Zaostale hipotekarne kamate . .	113.677 73	Pretplata hipotekarnih kamata .	80.092 99
Vrednosni papiri	5,030.233 55	Zaloge u gotovini	97.087 70
Kamate vrednosnih papira . . .	106.854 32	Zaloge kao pod „Aktiva“	12,536.778 07
Kreditno društvo	2,664.654 84	Prenosne pozicije	100.000 —
Dužnici	41,426.043 64	Čista dobit	
Menice	18,177.000 —	a) prenos dobiti iz 1928. g. . .	168.379 48
Imanja	3,233.232 08	b) dobitak u 1929. g.	181.803 62
Predujmovi	27.338 28		
Pokretnosti	16.797 61		
Gotovina	467.488 41		
Zaloge	12,536.778 07		
	<u>115,168.060 50</u>		<u>115,168.060 50</u>

Račun gubitka i dobitka na dan 31. decembra 1929. god.

Rashodi

Prihodi

Kamate	3,496.165 46	Prenos dobitka iz 1928. g.	168.379 48
Plate	667.220 79	Kamate :	
Upravni troškovi	207.871 25	a) hipotekarnih opštinskih i kor-	
Porezi	293.074 32	poracionih zajmova	2,501.714 43
Valorizacije	20.336 84	b) hartija od vrednosti	203.734 45
Otpisi	1,295.988 69	c) tekućih računa	2,004.879 57
Čisti dobitak		d) eskonta	676.120 —
a) prenos dobitka iz 1928. g. . .	168.379 48	e) zaostale	11.766 60
b) dobitak u 1929. g.	181.803 62	Razni prihodi	560.093 85
		Kursni dobitak	204.152 07
	<u>6,330.840 45</u>		<u>6,330.840 45</u>

UPRAVNI ODBOR

NADZORNI ODBOR